

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROEKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ROLNEJ

7.1 WSTĘP

Sektor rolniczy w Polsce jest jednym z głównych gałęzi wzrostu gospodarczego kraju. Zarówno polskie produkty roślinne, jak i zwierzęce cieszą się dużym zainteresowaniem nie tylko odbiorców lokalnych ale i zagranicznych. Od kilku lat rośnie również rośnie pokusa na artykuły z ekologicznego rolnictwa, bez sztucznych nawozów i suplementów wspomagających produkcję rolną i przyspieszające wzrost i wytwórstwo artykułów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. Jednakże produkcja ekologicznej żywności wiąże się z większymi inwestycjami w działalność rolniczą, a finalne produkty przynoszą długoterminowy dochód. Mimo wszystko rolnicy coraz częściej podejmują działania przynoszące pozytywne oddziaływanie na środowisko naturalne, zabezpieczające produkty żywnościowe przed nadmiernym wykorzystywaniem do ich produkcji środków chemicznych i farmaceutycznych dzięki czemu produkty ekologiczne są bardziej pożądane przez nabywców. Dlatego niniejszy artykuł przedstawia zagadnienia rolnictwa Polski i produkcji konwencjonalnej i ekologicznej w kraju, a także prezentuje możliwości dofinansowania proekologicznej produkcji rolnej i w jaki sposób dzięki tym narzędziom Polskie rolnictwo proekologiczne rozwija się z każdym rokiem.

7.2 SEKTOR ROLNICZY W POLSCE

Rolnictwo jest najstarszą dziedziną wytwórczości materialnej człowieka, początki datuje się na 10000 do 3000 lat. p.n.e. Pierwsze uprawy roli rozpoczęto na bliskim wschodzie w Egipcie czy Mezopotamii. Według współczesnej definicji rolnictwo jest jednym z elementów gospodarki, którego głównym celem jest dostarczanie żywności. Celem rolnictwa jest dostarczenie żywności, po przez wytwarzanie produktów roślinnych i zwierzęcych, które są uzyskiwane dzięki uprawie roli i roślin oraz poprzez chów i hodowlę zwierząt [3].

Tabela 7.1 Czynniki wpływające na funkcjonowanie i rozwój rolnictwa

Czynniki przyrodnicze	Czynniki antropogeniczne
Warunki glebowe	Polityka rolna państwa
Rzeźba terenu	Mechanizacja
Warunki klimatyczne	Ludność rolnicza
Stosunki wodne	Struktura wielkości gospodarstw
	Struktura własności gruntów
	Nawożenie i ochrona roślin

Źródło: [3]

Do funkcjonowania rolnictwa i jego rozwoju zależy wiele czynników przyrodniczych i antropogenicznych (tabela 7.1).

W Polsce podstawową jednostką w produkowaniu żywności jest gospodarstwo rolne to wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym działalność, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) prowadząca działalność rolniczą. Przez działalność rolniczą rozumie się uprawę roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym grzyby jadalne), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, daniele) i pszczoł, a także działalność polegającą na utrzymaniu użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej [10].

Zagospodarowanie rolne można podzielić na trzy systemy:

- a) Rolnictwo konwencjonalne:
  - Ekstensywne (tradycyjny)
  - Intensywne przemysłowe
- b) Proekologiczne:
  - Integrowane (rolnictwo organiczno-chemiczne)
- c) Biologiczne
  - Biologiczne i organiczno-biologiczne (oparte na naturze)
  - Biodynamiczne (wykorzystanie oddziaływania planet).

W Polsce dominującym systemem zagospodarowania przestrzeni rolniczej jest system konwencjonalny (tradycyjny). Zdecydowana większość gruntów rolniczych znajduje się w rękach osób prywatnych, głównie to gospodarstwa indywidualne czyli gospodarstwa o powierzchni jednego hektara i więcej użytków rolnych (tabela 7.2).

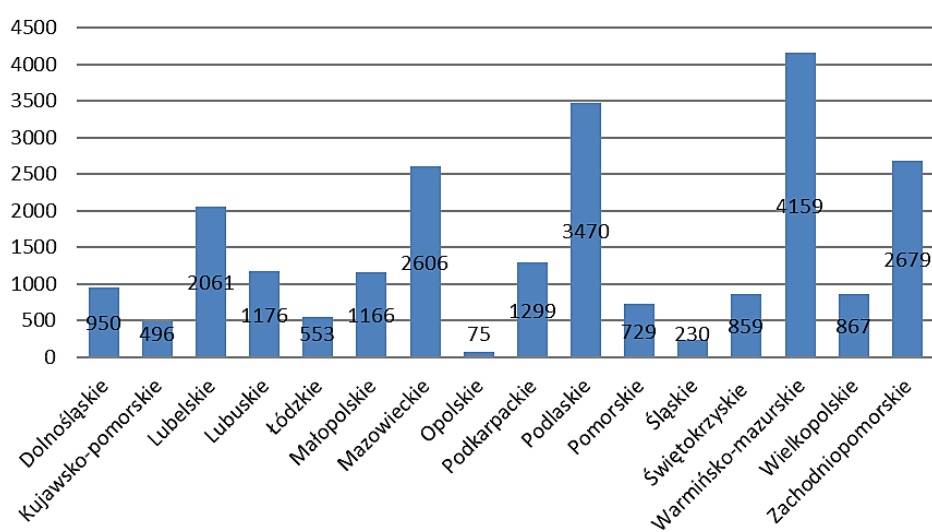
Tabela 7.2 Gospodarstwa rolne w latach 2016 według województw

Województwo	Liczba gospodarstw:	
	Ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne
Polska	1410704	1406575
Dolnośląskie	55993	55553
Kujawsko-pomorskie	63830	63523
Lubelskie	179994	179801
Lubuskie	20236	20012
Łódzkie	124032	123898
Małopolskie	139923	139765
Mazowieckie	212917	212602
Opolskie	25919	26682
Podkarpackie	132851	132631
Podlaskie	81181	51083
Pomorskie	39049	38777
Śląskie	54503	54351
Świętokrzyskie	85308	55243
Warmińsko-mazurskie	43155	42852
Wielkopolskie	121157	120554
Zachodniopomorskie	29646	29198

Źródło: [9]

W Polsce zwiększa się również rola rolnictwa ekologicznego określanego jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Produkcja ekologiczna łączy przyjazne praktyki gospodarowania ze środowiskiem. Wykorzystuje ona naturalne procesy wraz z zapewnieniem właściwego dobrostanu zwierzęcego. Rolnictwo ekologiczne posiada dwie strony medalu. Jedną z nich to system wpływający pozytywnie na środowisko naturalne, drugą natomiast zmieniająca strukturę popytu na rynku. Odbiorcy produktów ekologicznych chcą je kupować i płacą za nie wyższą cenę niż za produkty, które nie zostały wytworzone takimi metodami. Zgodnie z tym podejściem system rolnictwa ekologicznego jest systemem rynkowym [15].

Szybki rozwój rolnictwa ekologicznego znajduje odzwierciedlenie we wzroście podaży wysokojakościowych produktów rolnictwa ekologicznego (rys. 7.1).

Rys. 7.1 Liczba producentów ekologicznych w poszczególnych województwach i ich udział w stosunku do ogólnej liczby producentów w Polsce w 2016 r

Źródło: [28]

W 2004 r. kontrolą objętych było 3760 gospodarstw ekologicznych o powierzchni 82730 ha, a w 2015 r. liczba gospodarstw ekologicznych wynosiła 22991 o powierzchni blisko 552356,4 ha. Liczba przetwórci ekologicznych również wzrosła z 55 w 2004 r. do 540 w 2015 r. Obecnie udział powierzchni ekologicznej w Polsce stanowi blisko 3,4% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w kraju [15].

7.3 PRODUKCJA ROLNICZA KONWENCjonalna I PROEKologiczna w Polsce

Polska od lat jest silnym producentem rolnym w Unii Europejskiej. Na podstawie danych z Eurostat [5] Polska pod koniec 2017 roku zajmowała wysokie 4 miejsce w produkcji zbóż i podobne miejsca w produkcji innych artykułów spożywczych. Od lat dominującą pozycją w produkcji rolnej stanowią jabłka, w skali światowej Polska plasuje się na pierwszym miejscu w Unii Europejskiej, na drugim w Europie (zaraz po Turcji) i na trzecim miejscu na świecie tuż za Chinami [14]. Można więc słusznie zauważyć, że Polska posiada drogie warunki do uprawy odpowiednich gatunków roślin i chowu zwierząt, a jakość polskich produktów jest ceniona na rynkach światowych. Dzięki czemu rolnictwo w Polsce jest na tak wysokim poziomie? Jakie produkty roślinne i zwierzęce są najczęściej wykorzystywane w rolnictwie? Jak wygląda produkcja proekologiczna?

Przede wszystkim należy zaznaczyć, jakie gleby stanowią dominującą przewagę w Polsce nadające się do produkcji rolnej i jakie zjawiska umożliwiają korzystne uprawy. Na podstawie bonitacyjnej klasyfikacji gleb wyróżniono 9 klas bonitacyjnych oznaczonych symbolami: I, II, IIIa, IIIb, IVa, IVb, V, VI i VIRz [22]. Najbardziej żyzne ale stanowiące zaledwie około 0,5 % powierzchni gruntów ornych są gleby klasy I. Występują w dobrych warunkach fizjograficznych, z przewagą równin i braku pochyłości terenu, są bogate w surowce odżywcze, łatwe do uprawy, dobrze przepuszczalne i zarazem wilgotne. Na tego rodzaju glebach można bez większego problemu uzyskać szybki plon z roślin głęboko korzeniących się, takich jak pszenica, buraki cukrowe, warzywa korzeniowe. W skład tych gleb zalicza się czarnoziemy, mady czy najlepsze gleby brunatne. W Polsce około 63% gruntów ornych zajmują gleby z grupy IIIa, IIIb, IVa i IVb. Są to gleby, na których dobry zbiór plonu zależy od umiejętności uprawy i innych czynników fizycznych, takich jak opady i okresu wegetacyjnego roślin w poszczególnych miejscach kraju, najdłuższy na Dolnym Śląsku [8].

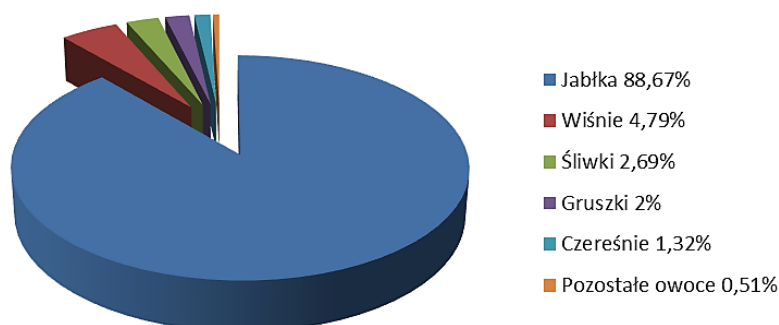
Sektor rolno-spożywczy w Polsce stale się rozwija. Według danych GUS [14] wartość globalnej produkcji rolniczej na lata 2004-2014 wzrosła o 30% do wartości 106 mld złotych, a w latach 2007-2013 wzrosła wartość towarowej produkcji rolniczej o 52%. Jest to spowodowane zwiększaniu produkcji stałych ziemiopłodów. Do głównych produktów uprawianych w Polsce należą strączkowe na ziarno (fasola, groch, bobik, ciecierzycy) i rośliny tzw. pozostałe. Dominuje uprawa zbóż ze względu na przewagę gleb z grup III i IV, a dodatkowo do uprawy pszenicy czy pszenżyta nie potrzeba wysoko rozwiniętej technologii. Co więcej – zboża generują niskie koszty produkcji i magazynowania, są bazą dla hodowli zwierząt w postaci paszy, a ostatnio część upraw wykorzystuje się w przetwórstwie przemysłowym do produkcji biopaliw, słodu i bioetanolu [2]. Według danych GUS w roku 2016 *powierzchnia uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wyniosła ok. 6,8 mln ha* [1]: zboża (pszenica, jęczmień, owies, pszenżyto), rośliny pastewne (rośliny motylkowe grubo i drobno nasienne, kukurydza, okopowe bulwiaste i korzeniowe), rośliny przemysłowe (głównie rzepak i rzepik, burak cukrowy, len, tytoń i chmiel), ziemniaki (rys. 7.2).

Rys. 7.2 Udział powierzchni poszczególnych grup upraw w ogólnej powierzchni zasiewów
Źródło: [1]

Polskie sadownictwo od wielu lat cieszy się wysokim poważaniem wśród krajów Europy i świata. Polskie jabłka, truskawki, jagody, czarna porzeczka i inne owoce są na wysokich miejscach w produkcji światowej. Na podstawie danych z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi Polska przoduje w sprzedaży takich owoców, jak jabłka, truskawki, czarna porzeczka, maliny, wiśnie zajmując pierwsze miejsca w Europie [14, 25]. W 2016 roku

zbiory poszczególnych owoców: jabłek, gruszek, śliwek, wiśni, czereśni i innych były wyjątkowo rekordowe i znacznie wyższe, niż w latach poprzednich [6]. Na podstawie danych GUS łączna produkcja owoców z drzew została oszacowana na około 4064,7 tys. t, czyli około 15% więcej, niż w roku 2015 i w latach poprzednich [6], z czego najwięcej, bo około 3604 tys. t stanowiła sama produkcja jabłek. Ogólny stosunek zbiorów owoców z drzew przedstawia wykres, rys. 7.3.

Rys. 7.3 Procentowy udział zbiorów owoców drzewiastych

Źródło: [6]

Owoce krzewów jagodowych również przyniosły wysokie zbiory pomimo występowania lokalnych przymrozków w trakcie zakwitnięcia owoców. W 2016 roku odnotowano zbiory na poziomie 579 tys. t, z czego najwięcej uzyskano zbiorów truskawek, porzeczek i malin, których odnotowano rekordowy wzrost zbiorów o prawie 65% [7].

Polskie rolnictwo to nie tylko produkcja roślinna – Polska jest jednym z głównych producentów drobiu w Europie i posiada również wysokie pogłowie trzody chlewnej. Z roku na rok rośnie również pogłowie bydła ogółem. Według danych statystycznych GUS w roku 2017 odnotowano wzrost produkcji zwierzęcej o 2,5%, co wywołało również wzrost produkcji roślinnej [18]. W 2015 roku Polska była jednym z największych eksporterów drobiu w Europie. Prawie 40% produkcji trafiło na rynek Zachodni pomimo małego odsetku producentów drobiu w kraju. Wiąże się to przede wszystkim z ceną, która jest najniższa w Europie [23]. Produkcja drobiu doszła do takiego momentu, że przesytność surowcem zaniżyła ceny dla hodowcy. Wiceprezes zarządu i dyrektor ds. finansowo-rozwojowych Zakładu Drobiarskiego w Stasinie Wojciech Zarzycki zauważył, że *produkcja drobiu w Polsce rośnie i to dość niebezpiecznie. Nikt nie przejmuje się tym, że za chwilę może nastąpić takie nasycenie, że nie będzie gdzie dobrze sprzedać wyhodowanego drobiu, albo będzie tak tani, że nie pokryje się kosztów hodowli i kredytów* [20].

Jak natomiast wygląda produkcja ekologiczna w Polsce? Przede wszystkim w rolnictwie proekologicznym większość nawozów mineralnych i sztucznych środków do ochrony roślin są niedozwolone. Musi być zachowana równowaga paszowo-nawozowa, a co za tym idzie większość pasz i nawozów naturalnych (obornik, kompost) powinna być produkowana we własnym gospodarstwie rolnym. W rolnictwie ekologicznym ukształtowanie terenu musi zostać zachowane zgodnie z ochroną środowiska naturalnego, a drzewostan jest podstawowym ogniwem obiegu wody w lokalnym środowisku [24]. W produkcji wykorzystuje się metodę płodozmianową, czyli *system gospodarki rolnej polegający na uprawie roślin w określonym następstwie na danym obszarze, powtarzany co kilka lat* [24]. Prowadzenie płodozmianu dostarcza do gleby duże ilości naturalnego azotu, zwiększa produkcję próchnicy. W ochronie roślin wykorzystuje się naturalne środki

zapobiegania, oparte na zależności żywiciel-patogen. Również produkcja zwierzęca nie może być masowa. Zwierzęta muszą mieć dogodne warunki utrzymania bezstresowego, z przestrzenią do prawidłowego funkcjonowania i odżywiania [24]. Dzięki dogodnym warunkom naturalnym i położeniu geograficznemu Polska produkcja ekologiczna z roku na rok rośnie. W latach 2004-2014 produkcja zbóż wzrosła 9-krotnie, powierzchnia upraw warzyw wzrosła 24 razy i owoców ekologicznych 15 razy. Również produkty pochodzenia zwierzęcego cieszą się popularnością w produkcji eko, szczególną popularność zyskały produkty mięsne (wołowe i wieprzowe), a przede wszystkim mleko, miód i jajka [30].

Tabela 7.3 obrazuje, jak zwiększa się produkcja podstawowych produktów roślinnych ekologicznej żywności. Wiąże się to również z wyższym nakładem finansowym na uprawę i hodowlę. Dzięki dotacjom na proekologiczne rolnictwo Polskie produkty są wysokiej jakości i są wysoko cenione poza granicami kraju.

Tabela 7.3 Wybrane ekologiczne uprawy

Wyszczególnienie	Zboża		Ziemniaki		Warzywa		Owoce	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
Powierzchnia [tys. ha]	10,80	97,73	0,76	2,01	0,83	20,15	3,20	47,82
udział w powierzchni uprawy w kraju [%]	0,13	1,31	0,13	0,75	0,36	11,32	0,82	12,01
Produkcja	25,87	131,86	17,23	17,07	-	30,22	12,51	48,47
udział w produkcji uprawy w kraju [%]	0,09	0,41	0,12	0,23	-	0,54	0,43	1,34

Źródło: [30]

7.4 ŹRÓDŁA DOFINANSOWANIA PROEKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ROLNEJ

Problem poszukiwania różnych źródeł finansowania, dotyczy w zasadzie wszystkich podmiotów gospodarczych funkcjonujących na rynku. Jest on szczególnie widoczny w rolnictwie. „Koncepcję płatności bezpośrednich, jako alternatywę dla wsparcia cenowego rozważano już w latach 60. i 70. Głównym celem było zmniejszenie wpływu interwencjonizmu na wzrost cen produktów zaopatrzeniowych dla rolnictwa oraz redukcja nadwyżek produkcyjnych zwiększających koszty zarówno podatników, jak i konsumentów. Mechanizm ten wprowadzono stopniowo w poszczególnych krajach, szczególnie w tych, które odgrywają decydującą rolę na międzynarodowym rynku rolnym. Najwcześniej, bo już na początku lat 80., analizowany system wsparcia dochodów rolników został wprowadzony w USA i w Kanadzie [4]”. W krajach Unii Europejskiej, płatności bezpośrednie stały się ważnym instrumentem wsparcia dochodów rolników w ramach reformy Mac Sharry’ego w 1992 r., a następnie utrzymane zostały w ramach kolejnych reform Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) – Agendy 2000 i Porozumień z Luksemburga [12].

W Polsce źródła finansowania proekologicznej produkcji rolnej można podzielić na 3 podstawowe grupy:

I. Środki unijne, m. in.:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, w tym w tym wg informacji uzyskanych z ARiMR - najpopularniejsze poddziałanie „Modernizacja Gospodarstw Rolnych”.
2. Mechanizm Wspólnej Polityki Rolnej:
  - a) Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych.

II. Środki krajowe:

1. Doradztwo rolnicze, prowadzone przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego.
2. Działania informacyjne i promocyjne prowadzone przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Działania te są prowadzone przy współpracy z organizacjami działającymi w zakresie rolnictwa ekologicznego [16].

III. Kredyty preferencyjne:

1. W zakresie stosowania dopłat do kredytów od 2015 roku Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa współpracuje z 7 bankami. Aktualna lista banków znajduje się pod adresem:
http://www.arimr.gov.pl/fileadmin/pliki/pomoc_krajowa/kredyty/kredyty_1/tbp/Wykaz_Bankow.pdf
2. Kredyty klęskowe.
3. Kredyty udzielane przez pozostałe banki, nazywane najczęściej inwestycyjnymi.

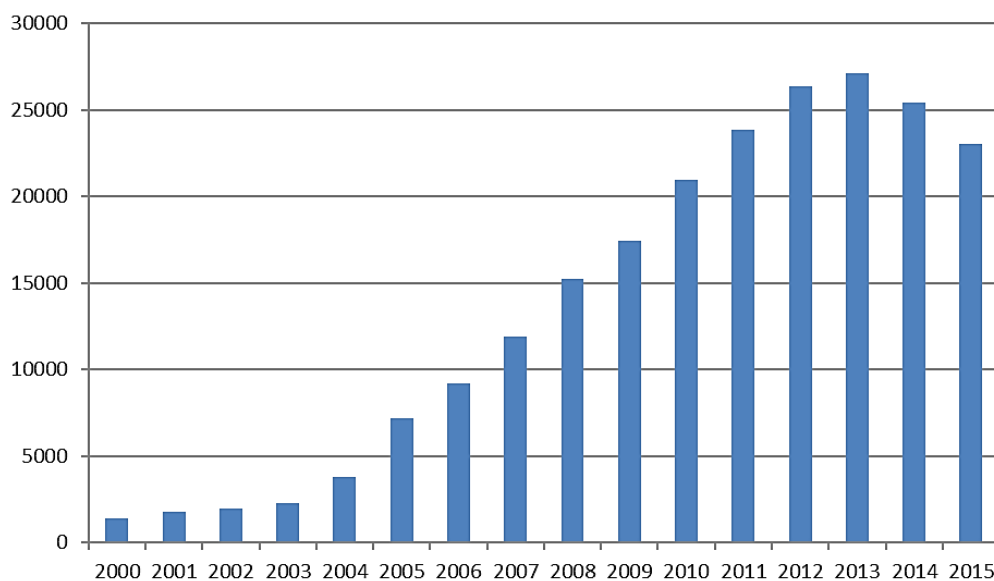
Niewątpliwie najpopularniejszym wsparciem produkcji proekologicznej w Polsce są działania i poddziałania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. „Budżet działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014–2020 wynosi ok. 700 mln euro. Przewiduje się, że pomoc w ramach PROW 2014–2020 obejmie w sumie (wraz z areałem gospodarstw ekologicznych kontynuujących zobowiązania) ok. 540 tys. ha upraw ekologicznych [13]”.

„Kredyt preferencyjny jest instrumentem interwencyjnym, który ma wspomóc rozwój działalności rolniczej przez finansowe wsparcie produkcji oraz przez poprawę warunków pracy [11]”. System kredytów preferencyjnych w Polsce stanowi ważny instrument oddziaływania państwa na rolnictwo, a Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach pomocy krajowej, dopłaca do oprocentowania kredytów bankowych. Kredyty takie mają bardzo szerokie zastosowanie i można je przeznaczyć m. in. na budowę, przebudowę, modernizację, zakup maszyn, linii technologicznych czy też opłaty za patenty i licencje. „Wg danych MRiRW, w 2016 roku z kredytów preferencyjnych skorzystało ponad 13000 rolników [17]”.

Lata 2000-2013 charakteryzowały się stałym wzrostem liczby gospodarstw ekologicznych. W analizowanym okresie ich liczba wzrosła prawie 20-krotnie (z 1419 w 2000 r. do 27093 w 2013 r.). Jednakże w 2014 i 2015 roku tendencja ta uległa zmianie, co obrazuje rys. 7.4.

Do rozwoju gospodarstw ekologicznych w okresie 2000-2013 przyczyniła się głównie integracja Polski z UE i możliwości zdobywania dotacji. Spadek ich liczby w latach 2014 i 2015 może wynikać z zakończenia przez część producentów realizacji pięcioletniego programu rolnośrodowiskowego i podjęcia decyzji o zaprzestaniu dalszej działalności w zakresie rolnictwa ekologicznego. Oznacza to, że rezygnują producenci, którzy nie byli nastawieni na długoletnią działalność w rolnictwie ekologicznym. Natomiast zostają ci, którzy mają przekonanie do ekologicznej metody produkcji i są zainteresowani wytwarzaniem produktów ekologicznych oraz dostarczaniem ich na rynek [26].

Niewątpliwie wymienione powyżej źródła finansowe są podstawą rynku produktów ekologicznych. Gwarantują jego rozwój do 2020 roku. Już dzisiaj należy wyraźnie akcentować na szczeblu unijnym potrzebę zabezpieczenia pieniędzy na proekologiczną produkcję rolną we Wspólnej Polityce Rolnej po 2020 roku. W dniu 29 listopada komisarz ds. rolnictwa Phil Hogan przedstawił komunikat „Przyszłość rolnictwa i produkcji żywności” uwzględniający wynik konsultacji publicznych oraz prezentujący wizję Komisji co do przyszłości Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) po 2020 r.

Rys. 7.4 Ilość producentów ekologicznych w Polsce w okresie 2000-2015.

Źródło: [27]

Wciąż nie jest znany najważniejszy kierunek dyskusji, który wyznaczy dopiero informacja o wielkości unijnego budżetu. Ta ma być znana w maju 2018 roku. Jest oczekiwana z niepokojem, spowodowanym brexitem i związanym z nim spekulacyjnym obniżeniem składek wpływających do budżetu. „W unijnej kasie ma być co roku – według ostrożnych szacunków – 10 mld euro mniej, ok. jedna trzecia z tej sumy przeznaczana była na rolnictwo” [19] (tabela 7.4).

Tabela 7.4 Wysokość płatności bezpośrednich w poszczególnych państwach członkowskich (w 2015r.)

Państwa UE - 15	Wysokość dopłat (Euro/ha)	Nowe państwa członkowskie	Wysokość dopłat (Euro/ha)
Holandia	417	Malta	448
Belgia	395	Cypr	429
Grecja	394	Słowenia	286
Dania	346	Węgry	271
Niemcy	308	Czechy	251
Włochy	301	Polska	207
Francja	271	Słowacja	201
Luksemburg	256	Bułgaria	161
Irlandia	243	Litwa	152
Austria	241	Estonia	130
Finlandia	228	Rumunia	122
Szwecja	227	Łotwa	109
Wielka Brytania	211		
Hiszpania	204		
Portugalia	154		

Źródło: [21]

Kolejną ważną kwestią jest zrównanie dopłat w całej UE. „Średnia unijna dopłata w 2015 roku wynosiła 240 euro na hektar. Natomiast polski rolnik mógł liczyć na 207 euro na hektar (86 proc. średniej). W 2007 roku otrzymywał 87 euro na ha (40 proc. średniej). Natomiast w 2020 subsydia dla farmerów z Polski mają wzrosnąć do 212 euro na ha (do 88

proc. Średniej UE) [29]”. Rząd Polski, w przyjętym 16 maja 2017r. dokumencie „Wspólna Polityka Rolna po 2020 roku – polskie priorytety” w priorytecie I w pkt. 3 domaga się wyrównania płatności bezpośrednich pomiędzy państwami członkowskimi. Takie podejście jest gwarantem zapewnienia równych warunków konkurencyjności na jednolitym rynku rolniczym.

7.5 PODSUMOWANIE

Wraz z rosnącym zainteresowaniem zdrowym stylem życia i odżywiania się wśród polskich konsumentów, obserwujemy coraz większe zainteresowanie eko produktem. Polacy coraz częściej dążą do kupowania produktów żywnościowych, których „droga pomiędzy producentem a konsumentem” jest relatywnie krótka. Zarówno dotacje krajowe, jak i bankowe ułatwiają podejmowanie rozwoju proekologicznej produkcji rolnej co doprowadza do zwiększania tego typu działalności rolniczej w gospodarce kraju. Producenci szczytą się produkcją ekologiczną, a konsument z większym zadowoleniem może spróbować produktu z najwyższej półki sklepowej. W zasadzie dzisiaj zdrową żywność możemy kupić nie tylko na lokalnych bazarkach, sklepikach osiedlowych, ale także w większości supermarketów i większych centrach handlowych. W końcu jak mówi stare polskie powiedzenie – *kto nie wyda na kucharza, ten wyda na lekarza!*

LITERATURA

1. Agropogoda.pl, *GUS: Powierzchnia zasiewów w 2016 roku*, 31.05.2017, dostęp online: <https://www.agropogoda.pl>
2. Arseniuk E., Oleksiak T., *Dlaczego zboża...*, Agroserwis wyd. 5, 2011, dostęp online: www.ihar.edu.pl
3. Cemerman R., *Podstawy rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 2011, str. 7-10.
4. Czyżewski A., Kułyk P., *Płatności bezpośrednie a interesy polskiego rolnictwa. Problemy Rolnictwa Światowego. Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*, T. 4 (XIX), 2008, s. 116.
5. Eurostat, *Economic accounts for agriculture - values at current prices*, 15.12.2017, dostęp online: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
6. Fresh-market, *Produkcja owoców z drzew w 2016*, 07.06.2017, dostęp online: <https://www.fresh-market.pl>
7. Fresh-market, *Produkcja owoców z krzewów owocowych i plantacji jagodowych*, 08.06.2017, dostęp online: <https://www.fresh-market.pl>
8. Gruszczynska B., *Bonitacja gleb*, Uniwersytet Warszawski, dostęp online: <http://wielkim.pl>
9. GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2016 r.*, Warszawa, 2017, str. 352
10. GUS, *Rolnictwo w 2016 r.*, Warszawa 2017, dostęp online: <http://stat.gov.pl>
11. Jochimsen H., Leiner G.: *Zur Beurteilung des einzelbetrieblichen Förderungsprogrammes: wirtschaftliche Entwicklung und Planrealisation geförderter Betriebe*. Ber. Landwirtschaft, 1978, s. 115-128.
12. Kisiel R., Babuchowska K., Marks-Bielska R., *Wykorzystanie dopłat bezpośrednich przez rolników z województwa warmińsko-mazurskiego*, Wyd. UWM w Olsztynie, 2008 s. 68.
13. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Przewodnik po działaniu Rolnictwo Ekologiczne PROW 2014-2020*, Warszawa, 2017.
14. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Rolnictwo i obszary wiejskie w latach 2007-2015*, Warszawa, 2015, dostęp online: www.dodr.pl
15. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Rolnictwo ekologiczne*, dostęp online: <http://www.minrol.gov.pl>
16. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Wsparcie rolnictwa ekologicznego*, dostęp online: <http://www.minrol.gov.pl>
17. Onet Biznes, *MRIRW: ponad 13 tys. rolników dostało w 2016 r. kredyty preferencyjne*, dostęp online: <http://biznes.onet.pl>

18. Ploplis E., *Produkcja zwierzęca w Polsce - nowe dane rynkowe*, agroFakt.pl, 07.02.2018, dostęp online: <https://www.agrofakt.pl>
19. Pokora-Kalinowska M., *Jaka przyszłość unijnego rolnictwa po 2020 roku?*, farmer.pl, dostęp online: <http://www.farmer.pl>
20. Portalspozywczy.pl, *Produkcja drobiu w Polsce niebezpiecznie rośnie*, 13.11.2017, dostęp online: <http://www.portalspozywczy.pl>
21. Puls Biznesu, *W 18 z 28 krajów UE dopłaty bezpośrednie dla rolników są wyższe niż w Polsce*, 22.11.2015, dostęp online: <https://www.pb.pl>
22. Real Estate, *Klasyfikacja gleb w Polsce*, dostęp online: <https://east-realestate.com>
23. Sztańdera K., *Polska potentatem w Europie w produkcji drobiu. Branża eksportuje na potęgę - niespodziewane źródło sukcesu*, INNPoland, 28.09.2015, dostęp online: <http://innpoland.pl>
24. Tyburski J., Żakowska-Biemans S., *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 2007, s. 29-130
25. Walków M., *Nie tylko jabłka. Owoce i warzywa "made in Poland" w europejskiej czołówce*, Business Insider, 28.06.2016, dostęp online: <https://businessinsider.com.pl>
26. Wiedza i jakość - biuletyn informacyjny IJHARS nr 2(39)/2015, s.23-24.
27. Wiedza i jakość - biuletyn informacyjny IJHARS nr 2(43)/2015, s.13
28. Zdrojewska I., *Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2015-2016*, Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Warszawa, 2017, str. 26, dostęp online: <https://www.teraz-srodowisko.pl>
29. Zespół wPolityce.pl, *Polska otrzymuje jedne z najniższych dopłat do hektara. Nasi rolnicy dostają mniej niż węgierscy, greccy czy słoweńscy*, wPolityce.pl, dostęp online: <https://wpolityce.pl>
30. Zuba J., Zuba-Ciszewska M., *Miejsce ekologicznej produkcji rolniczej w polskim rolnictwie*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, tom XVIII zeszyt 3, 2016, str. 412-415

Data przesłania artykułu do Redakcji: 05.2018

Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 07.2018

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROEKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ROLNEJ

Streszczenie: Artykuł obejmuje znaczenie rolnictwa w Polsce, jak również pojęcia rolnictwa i źródła finansowania proekologicznej produkcji rolnej. Na podstawie analizy piśmiennictwa omówiono rolnictwo konwencjonalne i proekologiczne, przedstawiono jak wygląda produkcja rolnicza w Polsce oraz wymieniono źródła dofinansowania proekologicznej produkcji rolnej

Słowa kluczowe: rolnictwo, rolnictwo proekologiczne, produkcja rolna, źródła finansowania

SOURCES OF PROEKOLOGICAL FINANCING OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract: The article shows the importance of polish agriculture, according to agriculture concept and sources of pro-ecological agricultural production's financing. Basing on the literature analysis, topic of conventional pro-ecological agriculture was discussed. The article also presents how does the agricultural production in Poland look like and what are the money sources of the pro-ecological agricultural production. Key words: agriculture, pro-ecological agriculture, agricultural production, sources of financing

Key words: agriculture, pro-ecological agriculture, agricultural production, sources of financing

Radosław Janiak

Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Ekonomii i Zarządzania,
ul. Licealna 9, 65-417 Zielona Góra, Polska
e-mail: janiakus91@gmail.com

Małgorzata Motykiewicz

Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Ekonomii i Zarządzania,
ul. Licealna 9, 65-417 Zielona Góra, Polska
e-mail: malgorzatavin@wp.pl

Adam Tokarski

Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Ekonomii i Zarządzania,
ul. Licealna 9, 65-417 Zielona Góra, Polska
e-mail: adampl23@wp.pl

Mgr Arkadiusz Dąbrowski

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubuskiego
Departamentu Programów Rozwoju
Obszarów Wiejskich
al. Zjednoczenia 104A
65-120 Zielona Góra, Polska
e-mail: arek_dabrowski@op.pl